Цана асобнага нумару 20 грошау.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 злотыя
Для заграніцы двая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 38. Вільня, Серада, 10-га верасьня 1924 г. Год I.

Баявая задача.

Нядаўна мы адзначылі заяву б. дэлегата ўраду на Віленшчыну, п. Романа, што ўлада дагэтуль нават і не пачала апрацоўкі пляну правядзеньня ў жыцьцё „языковых“ законаў, якія маюць абязываючую сілу ўжо ад 1 кастрычніка,—значыць, цераз тры тыдні. Той-жа ўрадовец заявіў, што ў зьмест гэтых законаў жыцьцё йшчэ ўнясе свае папраўкі, бо... відаць сам ён дужа добра разумее „недасканальнасьць“ твору п. п. Ст. Грабскага і Ст. Тугутта.

Адсутнасьць усялякай ініцыятывы з боку ўраду, дзікая думка аддаць асьветную справу ў Заходняй Беларусі ў рукі нейкае „беларускае“ шулерні, абмінуўшы арганізованае беларускае грамадзянства і нашыя культурна-асьветныя установы,—усё гэта павінна быць для нас магутным імпульсам да таго, каб *ініцыятыву ў школьнай справе* ўзяло ў рукі нашае грамадзянства і сама беларуская сялянская маса. Ждаць, што нам нешта дадуць тыя, хто сам ня можа ці ня ўмее павясьці беларускае школьнае справы нават у вузкіх рамках сваіх жа ўласных законаў,—ня прыходзіцца.

Мы бачым, што па гэтай дарозе і йдзе Беларуская Цэнтральная Школьная Рада, якая ў першы чарод занялася выясьненьнем нашых настаўніцкіх сілаў. На зробленую анкету аб тым, гдзе якія ёсьць беларусы-вучыцялі, у канцылярыю Рады наплываюць масы адказаў, з якіх відаць, што разагнанае ўладай і адарванае ад школы беларускае вучыцельства ня спала ў шапку, а старалася прыспасобіцца да вымаганьняў польскае ўлады для народных настаўнікаў, слухала польскія курсы, здавала экзамены і раздабывала „абыватэльства“, цьвёрда веручы, што праб'е часіна, калі сілы нашых асьветных працаўнікоў будуць выкарыстаны для беларускае школы.

І вось, як бачым, гэткая часіна настае. Нашае вучыцельства — у паразуменьні з Школьнаю Радаю — павінна ўзяцца за будаваньне роднае школы, карыстаючыся выраванай у польскай дзяржавы уступкай. *Адсутнасьць усякай ініцыятывы у ўлады—гэта-ж наш вялікі козыр*! І паскольку сама польская ўлада ўжо гаворыць аб „папраўках“ законаў аб мовах жыцьцём, пэўне-ж, разумеючы гэтыя „папраўкі“, як „урэзываньне“ і без таго абрэзаных правоў нашага народу,— дык і мы з свайго боку павінны *на дзеле папраўляць* гэныя законы, пашыраючы іх зьмест згодна з нашымі нацыянальнымі патрэбамі. Дзе не дадуць нам *урадовае* беларускае школы, дзе будуць нам садзіць нейкую „мяшанную“ польска-беларускую, там трэба нам адкрываць сваю *прыватную* беларускую школу і бараніць яе ўсемі магчымымі спосабамі. Дзе і такую школу, па старой прывычцы, паліцыя разгоніць, там трэба рабіць так-званыя „камплекты“ і вучыць прыватна — ня ў школе, а па хатах.

На першы пачатак плян нашае дзейнасьці на большай часьці беларускіх зямель пад Польшчай—вельмі прасты: мы павінны перш за ўсё адбудаваць тую школьную сець, якую мы ўжо раз сваімі сіламі наладзілі, адбудаваць гэныя 400 народных школ, якія пазачыняла польская ўлада. Такіх школ у межах Але гэтага мала: мы павінны нашу школьную работу пашырыць і на тыя усходнія і палудзенныя паветы, у якіх нашых школ яшчэ блізу зусім ня было,—мы павінны асаблівую ўвагу зьвярнуць *на Палесьсе*. Там — у Палесьсі — йшчэ вялізарны прастор для нашае дзейнасьці!

Дык-жа ўсе жывыя беларускія сілы – да працы! Ня ждаць, не прасіць, — а *самым тварыць сваю школу*!

Ключ Усходу.

Пры вырашэньні пытаньня аб Вільні і Віленшчыне, якое так лёгка і так проста вырашыла Рада Амбасадораў, прызнаўшы, як fait accompli (зроблены факт), пашырэньне межаў Польскае Рэспублікі далёка на Усход—за лінію Керзона—і аружнае заняцьце Вільні, відаць, зроблены былі нейкія абмылкі, каторыя, падобна да „абмылкі Лігі Народаў у справе Горнага Сьлёнску“, бязупынна высоўваюць гэтае як-быццам вырашанае пытаньне на парадак дня ў найвышэйшай міжнародавай установе.

Актуальнасьць віленскага пытаньня вынікае, трэба думаць, з таго, што Вільня і Віленшчына займаюць такое геаграфічнае палажэньне, што лёсам гэтае краіны вельмі зацікаўлены **ўсе яе суседзі**.

Зацікаўленасьць Польшчы зусім зразумелая. Паміма значных польскіх культурных уплываў, Вільня патрэбна Польшчы дзеля чыста палітычных мэтаў: з аднаго боку, валаданьне Вільняй не дае магчымасьці ўзмацавацца і разьвіцца Літоўскай Рэспубліцы, зьвязанай эканамічна і палітычна з найвялікшымі ворагамі Польшчы: Нямеччынай і Расеяй; з другога боку, так-званы „Віленскі калідор“ у руках Польшчы—гэта бар'ер, завала, якая разьдзяляе гэных ворагаў Польшчы, разразаючы найвыгаднейшую лінію камунікацыі між імі; урэшце, гэты-ж калідор расчыняе польскім імпэрыялістам дарогу ў Латгалію і нават... па Дзьвіне ў Рыгу, як гэта зусім адкрыта пісаў у газ. „Słowo“ п. Уладыслаў Студніцкі.

Для Літвы—гэтае места важна ня толькі, як колішняя супольная сталіца беларускага і літоўскага народаў, тварыўшых адну супольную дзяржаву, але і так патрэбны „Hinterland“, значыць, абшар дзеля разьвіцьця і „праменяваньня“, перад усім эканамічнага; гэта — магчымасьць выкарыстаньня геаграфічнага палажэньня Літвы, як прыморскае краіны.

Для Расеі і для Нямеччыны Вільня — мост дзеля зносін міжы імі і—таксама завала, зьвязуючая ўжо Польшчу ў яе імкненьнях да Дзьвіны і, наагул, на Усход.

Для Беларусі—Вільня, як і для Літвы, старадаўная сталіца, ды найважнейшы культурны і эканамічны цэнтр, які да таго зьвязуе яе з Літвой і адкрывае вольны доступ да Балтыцкага мора.

Урэшце, для Латвіі Вільня ў руках Польшчы, або Расеі—гэта вечная пагроза яе незалежнаму існаваньню, а, наадварот, валаданьне Літвой ці Беларусяй—гэта ўзмацаваньне транзіту праз Латвійскія порты з вялізарных абшараў нашае Бацькаўшчыны.

Вось, у самых кароткіх словах, як **інтарэсы суседзяў Вільні сплятаюцца, блутаюцца і пярэчаць сабе ўзаемна на грунце віленскага пытаньня**. Вось, чаму заняцьце Віленшчыны Польшчай і прызнаньне гэтага факту з боку Рады Амбасадораў не здалела перашкодзіць новым выступленьням перш за ўсё з боку Літвы. Больш таго: дамаганьне Літвы паважна разглядаецца палітычнай камісіяй Лігі Народаў, якая выдзяліла нават адумысную падкамісію дзеля дэтальнага разгляду гэтае справы.

Вільня — гэта ключ да разьвязаньня цэлага раду найважнейшых пытаньняў Усходу Эўропы. І вырашэньне віленскага пытаньня ў аканчальнай форме можа адбыцца або праз заўладаньне Вільняй **найдужэйшым** з суседзяў, або — на дарозе такога **кампрамісу**, які-бы прымірыў супярэчныя інтарэсы ўсіх прэтэндэнтаў на гэтае места, побач з іншымі, прадстаўнікі балтыцкіх рэспублік: Літвы, Латвіі і Эстоніі. Ужо гэты факт паказуе, што Ліга Народаў маніцца разглядаць віленскае пытаньне **у сувязі з усім кamплексам балтыцкіх спраў**. Але ў гэнай падкамісіі няма-шака йшчэ трох заінтарасаваных: Беларусі, Расеі і Нямеччыны. І дзеля гэтага тая ці іншая пастанова Лігі Народаў ня створыць кампрамісу, здаваляючага для **ўсіх** названых дзяржаў і краін.

Трэба думаць, што гэта будуць разумець тыя, хто бярэцца ўладжываць тым ці іншым спосабам спорку аб Вільню. І дзеля гэтага ў сучасны мамэнт, да ўваходу ў склад Лігі ССРР (а значыць і БСРР) і Нямеччыны, найвышэйшая міжнародавая установа ня здолее выпаўніць узятае на сябе місіі.

Ів. Мялешка.

Сэнсацыйная заява.

Мы ўжо адзначалі нейкую дзіўную „перамену духу“ ў так званым „міністэрстве зямельных рэформ“. Новы міністар робіць нейкія нарады, гаворыць пра зямельны закон з 15 ліпня 1920 г. (з часу бальшавіцкага наезду!), які ён быццам маніцца правадзіць у жыцьцё і г. д.

А вось нядаўна гэты міністар заявіў дэлегацыі польскіх „людовых“ партыяў, што ўрад, пры дапамозе Рольнага Банку, хоча правясьці шырокую парцэляцыю зямель у **прыгранічных паветах**, прычым „**будуць прыняты пад увагу патрэбы мясцовага насяленьня**“... Ён дадаў яшчэ выразьней, што „**перашкаджаць мясцоваму насяленьню ў набываньні зямлі зусім не ляжыць у мяркаваньнях ураду і ўсялякія труднасьці і перашкоды ў гэтым будуць спынены**“...

Калі запраўды даць поўную веру словам міністра, дык гэта-ж **поўная капітуляцыя ўсей дасюляшняй зямельнай палітыкі** польскага ўраду на „крэсах“, асабліва на пагранічч з ССРР!!

Дагэтуль на нашым пагранічч стварылі „магутны мур“ „польска-казацкіх асадаў“, якія-б баранілі ад Усходу і гарантавалі „польскасьць“ Усходніх Крэсаў... Гэтыя ваенныя асаднікі, на якіх траціліся вялізарныя сумы, мелі быць у гэтым **небясьпечным** для далікатнага і палахлівага польскага „пана“ прыгранічным пасе **бясстрашнымі „асяродкамі польскай моцы і культуры“—на страх** і навуку мясцоваму насяленьню! І вось — маеш табе! Уся гэтая палітыка, як заявіў сам міністар „зямельна-асадніцкіх рэформаў“, адкідаецца!..—Адгэтуль гэтая прыгранічная зямля, „польскасьць“ якой маглі толькі адратаваць адважныя польскія асаднікі, аб'яўляецца афіцыяльна **належачай ці належнай мясцоваму**, значыць—**беларускаму** насяленьню... Пры набываньні яе тых перашкод, якія, як прызнаецца цяпер сам міністар, дагэтуль рабіліся, польскі ўрад рабіць больш ня будзе...

Можна думаць, што, ня гледзячы на рашучыя ваенна-паліцэйскія меры абароны ад „дывэрсыйных“ нападаў прыгранічнага пасу, урад пастанавіў так сказаць—**ня высовываць залішне далёка на ўсход... бясспрэчнай польскасьці „Усходніх Крэсаў“ Польшчы**... нават у асобах польскіх асаднікаў, якім таксама горача стала на пагранічч, як і „паном“...

Гэткім чынам—**усходняя граніца Польшчы ці— „польскасьці“, як быццам фактычна неяк перасуваецца трохі на захад**...

Прэзыдэнт Рэспублікі у Львове.

„Robotnik“ падае вельмі цікавае апісаньне таго, як п. Прэзыдэнт гасьціў у „польскім“ Львове.

„Вуліцы, па якіх праяжджаў Прэзыдэнт, былі зусім зачынены для простых сьмяротных. На найважнейшых артэрыях места быў затрыманы ўсякі рух. У часе праезду Прэзыдэнта зачыняліся дамы, каб нікто ня мог нават выйсьці на вуліцу. Места перапоўнена паліцыяй—кардон за кардонам. Адносіны паліцыянтаў да насяленьня—грубыя, падазроныя...

„Дзеля гэтага Львоў у часе пабыту Прэзыдэнта зусім прыпамінаў... Варшаву ў часы прыездаў да яе расейскага цара.

„Дзеля пратэсту проці ўсяго гэтага, „Dziennik Ludowy“ пастанавіў ня друкаваць зусім ніякіх вестак аб

Палітычныя падзеі.

„Дзьве справядлівасьці"...

Усе польскія левыя, а нават і сацыялістычныя газэты захопліваюцца прамовай міністра і дэлегата Польшчы, Скшыньскага, у Лізе Народаў. Трэба аб'ектыўна прызнаць, што пасьля гэткіх анальфабэтаў, як Скірмунт, Сэйда ці Хлапоўскі, першы раз пасьля Ашкеназі Эўропа пачула з вуснаў польскага прадстаўніка, як кажуць расейцы, „членораздѣльную" мову...

П. Скшыньскі досьць спрытна бараніў у Лізе карысную для Польшчы „справядлівасьць", абапертую на праве, прызнаным, напісаным, устаноўленым—так сказаць — „вэрсальскую" справядлівасьць! Вельмі горача даводзіў аб канечнасьці пашаны да трактатаў, падпісаных дзяржавамі...

Але таксама спрытна ён адрозьніў ад гэтай бясспрэчнай „справядлівасьці" іншую — вельмі не карысную для Польшчы справядлівасьць „якая не абаперта на праве, прызнаным усімі". „Можна і яе таксама назваць справядлівасьцю, але ня можна гаварыць аб ёй, калі справа ідзе аб міры, бо гэтая абстракцыйная (ў Польшчы!) справядлівасьць, не абапертая на праве, гэта-ж — рэвалюцыя"!...

Так спрытна страшыў Лігу „дзяржаўных народаў", пануючых над „недзяржаўнымі", гэты клясычны прадстаўнік бязсільнай, але прагавіта - жываедзкай дзяржавы...

I вось, нават „сацыялістычны" „Robotnik", які павінен прызнаваць гэтую другую справядлівасьць, нават ён не адзначыў гэтага мейсца ў прамове свайго міністра...

З свайго боку мы, меншасьці, прапануем п. Скшыньскаму — да сваіх „дзьвюх справядлівасьцей" дадаць яшчэ і трэцюю: „справядлівасьць, абапертую на... пагвалчэньні дагавораў і трактатаў", „прызнаных, падпісаных і ўстаноўленых", — як, напрыклад, трактатаў Вэрсальскага аб меншасьцях з 28 чэрвеня 1919 году, — Рыжскага і... Сувальскага!

„Akcja wywrotowa" ў Галічыне.

За апошнія дні ў Тарнапальскім пав. зарэгістраваны рад выпадкаў падпаленьня панскіх двароў і іншых праяваў сабатажнай (?) дзеяльнасьці.

Манёўры ў Падольскай губ.

Па загаду Рэв-Ваен-Савету былы глаўкаверх Каменеў паехаў на заходнюю граніцу СССР — для інспэкцыйнага агляду чырвоных арміяў, перакінутых для манёўраў у Падольскую губ.

Малдаўская Рэспубліка.

Старшыня Рады Народных Камісараў Украіны Чубар заявіў прадстаўнікам прэсы, што ўсе прыгатаўленьні да абвешчаньня незалежнай Малдаўскай Рэспублікі на граніцы Бэсарабіі ўжо скончаны, і акт гэты будзе апублікаваны неўзабаве.

Уся рэспубліка будзе мець каля 400.000 грамадзян.

Пратэст СССР проці інтэрвэнцыі ў Кітаі.

Маскоўскае радіо разаслала афіцыяльны камунікат, рэзка пратэстуючы проці ўмяшацельства чужых дзяржаў у хатнюю вайну ў Кітаі.

Перад выбарамі ў самаўрады ў Літве.

У Літве ўвесь народ горача рыхтуецца да выбараў у мясцовыя самаўрады. Розных партыяў і групаў, боручыхся на выбарах, вельмі многа, бо падана дагэтуль 26 сьпіскаў!... — Гэта — ў амаль не адналітай сялянскай краіне!... Выбары адбудуцца 19—20 верасьня.

„Хартыя Працы".

Кангрэс англійскіх прафэсіянальных саюзаў прыняў так-званую „Хартыю Працы", якае прадугледжывае нацыяналізацыю зямлі, вугальных і іншых капальняў і чыгунак і дамагаецца стварэньня дзяржаўнага забастовачнага фонду і пэнсіяў усім працаўнікам ад 60 гадоў.

Пастанова англійскіх Прафсаюзаў.

Кангрэс англійскіх Прафэсіян. Саюзаў пастанавіў, што, у выпадку небясьпекі выбуху новай вайны, павінен быць зараз-жа склікаы новы кангрэс, які-бы ўчыніў усе залежныя ад яго крокі дзеля ўхіленьня магчымасьці вайны.

Адозва нямецкіх сацыял-дэмакратаў.

Нямецкія с.-д. выпусьцілі адозву, у якой захопліваюцца „карысьцямі", якія дае Нямеччыне Лёнданская ўмова, адчыняючы „новую эру ў гісторыі Нямеччыны". Адозва кажа, што буржуазны блёк (цэнтраправы ўрад, які ўжо падрыхтоўваецца) азначае ізаляцыю (адасабненьне) Нямеччыны і гаспадарчы развал. Адозва заклікае да коаліцыі і проці камуністаў і дамагаецца роспуску парляманту, каб народ мог выказацца ў справе нявыгадных для насяленьня ахаронных мытаў (якімі, як ведама, урад купіў галасы нацыяналістаў для „пляну Доўса").

А здаецца яшчэ так нядаўна нямецкія с.-д. дамагаліся плебісцыту ў справе гэтага-ж самага „забойчага для нямецкага работніка" „пляну Доўса!"

Гішпанская ўлада ў Марокко.

Францускія газэты пішуць, што гішпанская ўлада ў Марокко прыйшла ўжо к канцу. Гішпанскі ўрад не абвяшчае аб аканчальным паражэньні сваім толькі дзеля таго, што баіцца выбуху рэвалюцыі ў краі.

Сэсія Лігі Народаў.

Рэзалюцыя аб забясьпечаньні міру.

6/IX на вячорным паседжаньні аднагалосна прынята рэзалюцыя ў справе бясьпечнасьці і разбраеньня, якая была ўложана ў паразуменьні прэм'ераў Англіі і Францыі.

Рэзалюцыя перадусім сьцьвярджае, што ўсе заявы паўнамоцных дэлегатаў даюць падставу спадзявацца аканчальнага ўстанаўленьня міру. А каб злагодзіць пэўныя розьніцы, Ліга пастанаўляе: склікаць ў найбліжэйшым часе міжнародавую канфэрэнцыю ў справе... збраеньняў (не — разбраеньня! — *Р.*). Працу разгляду ўсіх адносных дакумэнтаў і падгатоўкі канфэрэнцыі Ліга даручае першай камісіі.

Ад'езд Мак-Дональда і Эрыо з Жэневы.

6 верасьня з Жэневы выехалі дамоў абодва прэм'еры — Мак-Дональд і Эрыо.

Выкуп арэнднае і чыншавое зямлі.

Пасьля доўгіх спрэчак і барацьбы, у Сойме і Сэнаце прайшоў закон аб выкупе арандарамі і чыншавікамі арандаванае імі зямлі. 21 ліпня г. г. закон гэты быў апублікаваны ў афіцыяльным органе ўраду „Dziennik Ustaw" (№ 63) і ўжо атрымаў абязуючую сілу.

Абшар дзейнасьці.

Закон аб выкупе чыншавое і арэнднае зямлі выданы бадай выключна для Заходняе Беларусі: ён мае сілу ў **Віленшчыне, Наваградчыне, у Палескім ваяводзтве ды ў беларускіх паветах Беластоцкага ваяводзтва — горадзенскім, ваўкавыскім, бельскім, беластоцкім і сакольскім**, а паза межамі Зах. Беларусі — на Валыні.

Закон адносіцца выключна да тых зямель, якія знаходзяцца **паза межамі мест і мястэчак.**

Хто мае права выкупу.

Права выкупу арэнды, ці чыншавое зямлі маюць:

I. Былыя **вечныя чыншавікі**, якія пачалі арандаваць зямлю **да 21 чэрвеня** (па ст. стылю — да 9 чэрвеня) **1886 году**, незалежна ад скольксасьці зямлі. Яны дзеляцца на дзьве катэгорыі:

а) Тыя, што пачалі клапаціцца аб выкуп яшчэ перад расейскаю ўладаю, але справа якіх ня была ў свой час закончана. **І хоць-бы яны былі выкінуты з зямлі** пасьля 31 кастрычніка 1923 году, **маюць права на выкуп.**

b) Тыя, што клапаціліся перад расейскаю ўладаю аб выкуп, але іх просьбу адкінулі, даўшы права карыстацца зямлёй на старых варунках яшчэ пяць гадоў, — **калі яны на гэнай зямлі сядзяць і цяпер.**

Усе гэтыя правы пераходзяць і на тых арандароў, якім чынш ці арэнда дасталіся хоць-калі на моцы **пераўступу.**

II. **Былыя вольныя людзі**, прызнаныя за гэткіх расейскаю ўладаю да 16 чэрвеня 1882 году ў б. горадзенскай і віленскай губэрнях і да 1864 г. ў б. менскай губ., калі справа аб выкупе імі зямлі **не закончана да 21 ліпня 1924 г.** Скольксасьць зямлі ня мае вагі.

III. **Дробныя арандары**, якія:

а) самі, ці тыя, па кім зямлю дасталі, аселі на займаных цяпер землях да 1 красавіка 1895 году на аснове арэнднае умовы, хоць-бы менш, чым на 12 гадоў, але з правам аднаўленьня кантракту на старых варунках;

b) мелі ці маюць у умовах прызнанае права на вукуп, але скарыстаць з гэтага права не маглі дзеля неахвоты ўласьнікаў зрабіць купчую;

с) сядзелі на арандаванай зямлі перад 1 жніўнем 1914 г., маючы ўмову ня менш, як на 6 гадоў, і пабудаваліся на гэтай зямлі;

— калі яны ўсе карысталіся арандаванай зямлёй у дні 31 кастрычніка 1923 году і валадаюць ня больш, чым 40 дзесяцінамі.

Каго пазбавілі права выкупу.

Пазбаўлены гэтага права:

а) хто ня мае польскага абыватэльства;

b) меў, ці мае падвойнае абыватэльства;

Два шляхі.

(*Праблема разбраеньня*).

Адна з галоўных праблемаў, якую паставіла на сваю павестку зачыненая сэсія Лігі Народаў, гэта—*праблема разбраеньня.*

Кожны лёгка зразумее ўсю аграмадную важнасьць гэтай праблемы, зразумее, можа, таксама і тое, што ані гэтая сэсія, ані якая іншая гэтай самай Лігі ня вырашыць гэтай праблемы.

Праўду кажучы, праблема разбраеньня ў поўным аб'ёме нават і ня ставіцца, справа ідзе толькі аб *абмяжаваньні павялічэньня збраеньняў*, бо ад павялічэньня наагул нават і ня думаюць адмаўляцца „дзяржаўныя народы", з якіх складаецца Ліга.

Кожны лёгка зразумее і прычыну гэтай няшчырасьці ў барацьбе сучасных арганізаваных дзяржаваў з тым найвялікшым на Зямлі злом, якім зьяўляецца *сьвядомае, умыснае марнаваньне чалавечай працы на тое, каб вырабляць найлепшыя прылады, дзеля найлепшага зьнішчажэньня адзін аднаго*, стала падтрымоўваючы ў „вышэйшым грамадзянстве" і рассяваючы ў народзе неабходную дзеля „патрыятычна-баявога" самапачуцьця *ненавісьць да „ворага"—чалавека, да іншых дзяржаў і народаў.*

Мы ня так наіўныя, каб закідаць сучасным „дзяржаўным народам" тое, што яны ня хочуць зусім разаружыцца,—адразу зьдзейсьніўшы эвангельскія лятуценьні аб „перакаваньні мячоў на аралы".—Гэтая „маральная праблема"—зусім не актуальна цяпер.

Шмат больш цікава і шмат больш дае для зразуменьня сучасных палітычных адносінаў у сувязі з адбыўшайся сэсіяй Лігі — пытаньне аб тым, чаму сучасныя дзяржавы ня могуць і ня хочуць шчыра дагаварыцца аб тым, каб *зусім спыніць* павялічэньне збраеньняў, і згаджаюцца толькі на тое, каб *затармазіць тэмп* гэтага павялічэньня, ці, кажучы інакш,—згаджаюцца адно на тое, каб *толькі адсунуць, адсрочыць як можна далей* тую неадхільна пагражаючую ўсім вайну, якую гатуець сталы рост збраеньняў.

Кожны таксама лёгка зразумее, што стан зафіксаваных (устаноўленых назаўсёды на вядомай вышыні) збраеньняў адпавядаў-бы, так сказаць, „нармальнаму" стану, калі арміі маюць мэтай толькі абарону нармальна ўсталеных дзяржаўных граніцаў. Але—каму-ж ня ведама, што, апроч *абароны свайго*, амаль ня кожная дзяржава, і ўжо бязсумліўна кожная так званая „вялікая дзяржава", (ці маючая пратэнсію на „вялікасьць"), мае яшчэ непераможны апэтыт на чужое, а перадусім — на чужыя землі.

I вось з гэтага вынікае той *прынцып канкурэнцыі*, які адразу ператварае збраеньні з прылады дзеля абароны ў орган наступу—заваяваньня. А калі мы да таго дададзём яшчэ і раскрытае нямецкай стратэгіяй правіла, паводле якога „найлепшай абаронай зьяўляецца якраз наступленьне", дык тады правясьці мяжу пажіж сталай „мірнай арміяй абароны" і ўсё растучай „ваеннай арміяй наступу" будзе яшчэ цяжэй.

Каб зразумець яшчэ лепш абставіны і стан усей справы ў Эўропе і супярэчнасьці ў трактаваньні пытаньня аб разбраеньні на Кангрэсе Лігі Народаў, трэба прыняць пад увагу, што ў сучаснай Эўропе, якая радзілася ў Вэрсалі, істнуюць дагэтуль *два роды дзяржаў*, да якіх тасуюцца *зусім розныя меркі і законы*, а перадусім зусім розныя „нормы і формы збраеньня".

Можна сказаць, што *найляпей*, амаль не ідэальна праблема разбраеньня вырашана дзяржавамі - пераможцамі *для пабітых* імі ў апошняй вайне дзяржаў: Нямеччыны, Вэнгрыі, Аўстрыі і Баўгарыі, якія яшчэ не здалелі, падобна больш шчасьлівай Турцыі, вызваліцца ад гэтак-званага „ваеннага кантролю". Затое-ж *найгорш* гэтая пекная праблема мірнага разбраеньня вырашана тварцамі Вэрсальскага міру—*для сябе.*

Цяпер, калі мы падойдзем яшчэ бліжэй да дыскусіі ў гэтай справе ў Лізе Народаў, дык адразу ўбачым там вельмі цікавую і характэрную барацьбу *двух галоўных напрамкаў.* На чале абодвух гэтых напрамкаў стаяць Англія і Францыя.

Гэтая франка-англійская спорка у найвышэйшай меры характэрна для нашага часу, калі супярэчнасьці Вэрсальскай Эўропы дайшлі можа ўжо да найвялікшай дасьпеласьці, але дарэмна чакаюць *знутры* свайго разьвязаньня.

Як ведама, Ліга высунула два праекты: абмяжаваньня збраеньняў і так званае „ўмовы аб узаемнай дапамозе"—на выпадак, калі якая дзяржава першая няслушна пачне вайну.

Мы ня маем тутака месца падробязна разьбіраць гэтыя праектыя; адзначым толькі, што спрэчка паміж Англіяй і Францыяй зводзіцца да таго, што Францыя і яе група *адкідае абмежаваньне збраеньняў*, пакуль ня будзе прыняты і зрэалізаваны праект „умовы аб узаемнай гарантыі" проці новай вайны; Англія-ж якраз наадварот рашуча *адкідае гэтую ўмову*, прапануючы *цяпер-жа і беспасярэдна пачаць абмяжаваньні збраеньняў*, а тады ўжо, дый яшчэ толькі тады, калі ў Лігу ўвойдуць Амэрыка, Нямеччына, а можа й Расея, толькі тады пачаць абязываючую гутарку аб „узаемных гарантыях" проці новай вайны.

Зусім справядліва кажа „Kur. Polski", што гэтыя два праекты—„толькі два бакі аднаго мадалю", але-ж відаць ёсьць вялізарная рожніца ў тым, якім бокам гэты мадаль павярнуць сьпярша дагары—„францускім" ці „англійскім"...

I вось, не ўваходзячы ў вельмі цікавыя дэталі, спрабуем паказаць, што азначаюць гэтыя „абодва бакі аднаго мадалю", — да чаго імкнецца канкрэтна кожная старана — француская і англійская—ў спрэчцы паміж сабой.

Вось як, відаць зусім „bona fide", характэрызуе становішчы споручых напрамкаў „Kurjer Polski".

„Ясна кожнаму, што разбраеньне астанецца пустым лёзунгам, калі дзяржавы не атрымаюць іншай гарантыі свайго быту.—Дзеля таго сьпяр-

c) дэзэртыры з польскага войска, ці з войска б. Сярэдняе Літвы, а таксама асобы, з боку якіх устаноўлены варожыя адносіны да Польскае Дзяржавы;

d) валадалі арандаванай зямлёй з перарывамі, большымі за 1 год;

e) не заплацілі ці не заплоцяць з уласнае віны ў вызначаным часе арэнднае платы, устаноўленай умовай, або артыкулам 2 уставу з 21 верасьня 1922 г. („Dzien. Urz. R. P." № 90, паз. 822);

f) карыстаюцца зямлёй, як служачыя ў уласьніка зямлі;

g) арандуюць зямлю разам з прамысловымі ці торговымі прадпрыемствамі і падпадаюць пад пункт C;

h) маюць уласную зямлю і падпадаюць пад пункт C. Гэткія арандары могуць выкупіць гэтулькі арандаванае зямлі, каб разам з уласнай зямлёй у іх было ня больш 40 дзесяцін.

Ацэнка зямлі.

Калі немагчыма згаварыцца з гаспадаром зямлі аб цане выкупу палюбоўна, цану вызначае камісія дзеля спраў выкупу („Komisja Uwłaszczeniowa"), утвораная для кожнага павету ў гэткім складзе: старшыня — земскі камісар, сябры: міравы судзьдзя, прадстаўнік староства, ды назначаныя міністэрствам зямельных рэформ два прадстаўнікі зямляўласьнікаў — адзін вялікшых, другі — дробных (да 45 гэктараў).

Цана аблічаецца гэтак:

a) для б. чыншавікоў, б. вольных людзей і даўгалетніх арандароў, якія паводле ўмовы мелі права на выкуп, або аселі да 1 красавіка 1895 году, — **сума гадавое арэнднае (чыншавое) платы з 1913 г., памножаная на 8.**

b) для даўгалетніх дробных арандароў, асеўшых пасьля 1 красавіка 1895 году, якія мелі прынамся 6 гадовыя кантракты і пабудаваліся на арандаванай зямлі,— **сума гадавое арэнды з** 1913 **году, памножаная на** $16^2/_3$.

Хто ня можа заплаціць усіх грошы адразу, таму Камісія можа раскласьці плату на часьці (раты) да 12 гадоў, далічаючы процанты па 6 гадавых.

Пры аблічэньні цаны паводле арэнды з 1913 году 1 рубель лічыцца роўным 2 зл. 66 гр.

Куды зварачацца.

Ува ўсіх справах аб выкупе чыншавое ці арэнднае зямлі трэба зварачацца да сказанае **павятовае камісіі дзеля выкупу** („Komisja uwłaszczeniowa").

Тэрмін выкупу.

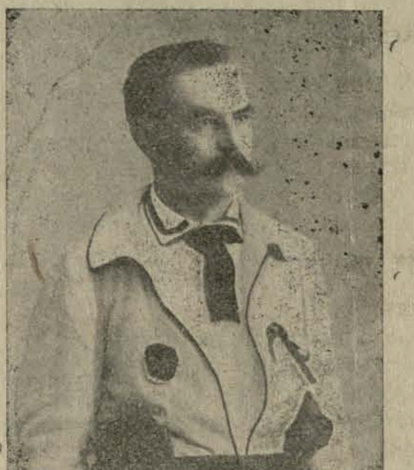
Выкупіць зямлю можна толькі ў працягу **першых чатырох гадоў**, лічучы ад 21 ліпня 1924 г., — значыць, **да 21 ліпня 1928 году.**

Пасьля гэтага тэрміну права выкупу ўжо існаваць ня будзе.

Пішыце ў газэту аб усім, што ў вас дзеецца: аб гмінных парадках, аб адносінах начальства, аб школах і навуцы, дый аб усякіх выпадках у жыцьці вашае ваколіцы. Пішыце коратка, але поўна і ясна, паказваючы акуратна: што, дзе, калі і кім зроблена, прозьвішчы і адрасы пакрыўджаных і крыўдзіцеляў. Канешне падпісывайце і свае імя—толькі для ведама Рэдакцыі!

Успамін аб Ігнату Буйніцкім.

Мінаюць сёмыя ўгодкі дня сьмерці вядомага дзеяча на ніве нашае Бацькаўшчыны, бадзёрнага артыста - танцора і аднаго з першых пачынальнікаў беларускага тэатру Заходняе Беларусі, ды таксама вядомага жалобніка беларускага сярмяжнага люду—**Ігната Буйніцкага.**

Ігнат Буйніцкі.

Беларускае грамадзянства Вільні, Менску, Слуцку. Нясьвіжу, Вялейкі, Ашмян, Смаргоні, Маладэчна і г. д. у гэты дзень няхай успомніць добрым словам таго грамадзяніна, які праз усё сваё жыцьцё йшоў простым шляхам, імкнучыся да папраўы гаротнага жыцьця нашага народу. Асабліва няхай успомніць яго Дзісеншчына, гдзе ён гадаваўся, працаваў на карысьць сялянскага люду і—на ўмацаваньне **беларускае ідэі.**

Хто з сялян Дзісеншчыны, а найбольш Празарочччыны не памятае гэтага „пана" па свайму паходжаньню і палажэньню, але разам з тым і „простага", сярмяжнага беларуса — ў душы? Ні радавітасьць, ні багацьце—ніщто так ня было дарага І. Буйніцкаму, як наш бедны, цёмны селянін, нішто так не балела яму,—як народная нядоля.

Ня буду казаць аб яго працы на беларускай культурнай ніве; аб гэтым добра павінны ведаць і судзіць нашыя істнуючыя культурныя ўстановы і дзеячы. Застанаўлюся крыху толькі на яго адносінах у штодзенным жыцьці да нашага сялянства.

Доступ да яго фальварку быў вольны для ўсіх і заўсягды. Гора, бяда, няпрыемнасьць — усе да Ігната Буйніцкага, і ўсім і заўсягды была належная дапамога. Захварэў хто, захварэла скацінка—ізноў у Палівачы (фальв. І. Б.): там і лекі, а каму і—на лекі.

Забрыла скаціна ў фальварковую сенажаць,—будзь спакоен, з цябе нічога ня возьмуць і табе нічога ня зробяць. За тое і самі сяляне сьцерагліся і глядзелі за скацінай. Ды ўсяго і ня ўспомніш.

Адзін яскравы выпадак. З аднае вёскі Працоцкае воласьці бяруць селяніна на вайну. Астаецца жонка з малымі дзяцьмі. Кабета ўскорасьці захварэла і памерла. Асталася куча дзяцей, нічога няма—хоць плач! І Буйніцкі зараз едзе ў вёску, возіцца з дзяцьмі, выпісывае да іх сястру міласэрдзя і да прыезду бацькі—глядзіць бедных сіротак, як найлепшы бацька.

А хто з сялян ня помніць яго, як прэзэса Празароцкага Беларускага Крэдытнага Таварыства, якое было ім закладзена, ім падтрымлівалася, з яго-ж сьмерцю—рухнала? І. Буйніцкі, як прэзэс таварыства, не аднаго паставіў на ногі, як матар'яльна, а што даражэй усяго—культурна.

Як народ адносіўся да яго, лепш за ўсё сведчыць і да сяньня тое, што бяз мала ў кожнай хаце можна знайсьці фатаграфіі яго і яго дачок.

Сусьветная вайна падарвала сілы І. Буйніцкага, і — 9-га верасьня 1917 г. гэты неўтамімы працаўнік нашае ідэі нагла памёр каля Гарадка, Вялейскага пав., гдзе служыў у бальніцы В. З. С. Памёр сярод ваеннай завірухі, невядомы, як і іншыя дзеячы, памяць аб якіх аднак жыве і будзе жыць,—пакуль жыве наша Беларусь.

А мы, жывыя, мусім іх памяць шанаваць і не сходзіць у бок з таго шляху, па якім ішлі яны.

Іх шлях—гэта і наш шлях!

Зязюля.

ХРОНІКА.

Сёмыя ўгодкі сьмерці І. Буйніцкага. У аўторак, 9 верасьня, мінула сем гадоў ад сьмерці Ігната Буйніцкага, які паклаў вялікія заслугі дзеля разьвіцьця беларускага тэатру, арганізуючы разам з А. Бурбісам спэктаклі ў ў Вільні і на правінцыі і, галоўнае, выступаючы на сцэне, як непараўнаны мастак-танцор.

Беларускае грамадзянства дагэтуль нічога не зрабіла, каб увекавечыць памяць закладчыкаў беларускага тэатру, які на Усходзе ўжо дайшоў такога разьвіцьця, што зраўняўся з тэатрам шмат вышэйшых культурна суседзяў. Вось-жа, ў угодкі сьмерці аднаго з тых, хто клаў фундамэнты пад наш адраджэнскі тэатр, напамінаем нашаму грамадзянству—ў першы чарод шчасьлівейшым за нас нашым усходнім братом—аб абавязку зрабіць гэта.

Ці ня ўзяў-бы гэтага на сябе Беларускі Дзяржаўны Тэатр у Менску?

Асаблівы „вучоны". Адзін з нашых падпішчыкаў у Францыі прыслаў нам зьмест пісьма, атрыманага ім ад А. Бочкарёва з Вільні, напісанага парасейску. Вось яно:

„Съ 1919 года въ бытность въ Гроднѣ, исполняя обязанности младшаго врача І. пѣхотнаго бѣлорусскаго Гродненскаго полка, я началъ писать свой научный трудъ „Исторія, этнографія и культура славянскихъ народовъ" и въ данное время готовлю его къ

…зонку, а ўжо пасьля прапанаваць ім спыненьне збраеньняў"...

Але вось „некатарыя дзяржавы (Англія!) — піша польскі прыхільнік французскай тэзы,—жадалі-б перавярнуць нізам да гары гэты *„натуральны парадак"*...

„Каб прысьпяшыць ці задэманстраваць новы, абапёрты на даверы і міры, парадак і лад у сьвеце (чуеце тут забойчую іронію?!), яны (англійцы) жадаюць палажыць аружжа, ці, правільней, *выбіць яго з рук бліжніх* (!), і толькі пасьля гэтага падумаюць аб тым, каб забясьпечыць іх, гэтых бліжніх, ад нападу".

Што гэта — запраўды „натуральны парадак" наагул, аб гэтым, думаем, ня можа быць спрэчкі. Але—ўся справа якраз у тым, *як дайсьці да таго*, каб гэты „нармальны парадак" увясьці ў тэй „новай"—Вэрсальскай Эўропе, у „натуральнасьці", ці „нармальнасьці" якой якраз і сумляваецца Англія.

Вось, дзе ляжыць запраўдная розьніца ў становішчах Англіі і Францыі, якой ня хоча ўглядзіць польская публіцыстыка.

Францыя, а яшчэ больш яе саюзьніца Польшча, страшэнна абураецца на тое, што Англія „хоча накінуць дзяржавам *сталыя нормы аружных сілаў, прапорцыянальна да іх насяленьня і матар'яльных засобаў*, забываючы аб іншых варунках іх быту, як напрыклад — *элемэнт рызыкі, які вынікае з характару іх граніцаў і іх найбліжэйшага суседзтва*".

У гэтай вельмі ўдачнай фармуліроўцы польскі камэнтатар французскай тэзы давёў яе да відавочнай бязмыснасьці, адпавядаючай унутраным супярэчнасьцям сучаснае Польскае дзяржавы.

Цяпер нам ужо зусім лёгка зразумець запраўдны зьмест і запраўдныя імкненьні англійскай тэзы—ў тым споры, які разыгрываецца ў Лізе Народаў.

Англія якраз і кажа, што ў рэзультаце Вэрсальскага міру стварыўся цэлы рад такіх дзяржаў, „характар граніцаў" якіх можа быць … рызыкі", каторы ня можа быць зраўнаважаны нiякімі, нават выключна для іх дазволенымі збраеньнямі...

Гэтыя іх збраеньні, пры складзе і характары іх насяленьня, пры іх „матар'яльных засобах" (ці адсутнасьці гэтых засобаў!) дый яшчэ і пры зусім „няўхвытных" іх „найбліжэйшых суседзях", — гэтыя іх цераразмерныя і непасільныя для іх збраеньні ня толькі не забясьпечаць іх быту, але лягчэй за ўсё справакуюць пагражаючую Эўропе вайну.

І вось, Англія, як калісь вуснамі Лёйд-Джорджа, так цяпер — Мак-Дональда, зусім выразна і рашуча заявіла, што яна адмаўляецца гарантаваць гэтыя, пабудаваныя на цераразьмернай і няўхільна пагражаючай вайной рызыцы, дзяржавы.

Гэта—раз. А—другое, што яна прапануе, якраз наадварот — стварыць для гэтых „ненатуральных", „ненармальных" дзяржаў — супольныя для ўсіх натуральныя, нармальныя варункі, бо толькі гэткім шляхам найменш крывава адбудзецца зьмена „характару граніцаў" і разам з тым — зьнішчэньне „элемэнту рызыкі" ў гэтых дзяржавах. Бо гэткім шляхам лягчэй і хутчэй за ўсё Эўропа вернецца да больш трывалага, бо больш „натуральнага" і нармальнага парадку.

І так—„французская тэза", якую гэтак моцна і дэманстратыўна „падтрымлівае" Польшча, прапануе, каротка кажучы, абвясьціць „натуральным" парадкам той „вэрсальскі парадак", у якім „элемэнт рызыкі" пераважае над элемэнтам бясьпечнасьці, і гэты парадак гарантаваць і бараніць, дзеля „пашаны да трактатаў", сіламі ўсіх народаў.

Англійская тэза імкнецца да таго, каб, стварыўшы агульна абязываючыя, прапорцыянальнароўныя для ўсіх дзяржаў нормы збраеньняў, паставіць іх усе ў больш натуральныя варункі істнаваньня і канкурэнцыі. Тады сам сабой, з значна меншай рызыкай, зьменіцца характар іх …

Менш патрэбнымі стануць тады для яе і збраеньні.

Што якраз гэткі зьмест мае „англійская тэза", відаць хаця-бы з слоў Мак-Дональда *аб Горным Сьлёнску*.

Англійская тэза розьніцца ад французскай яшчэ і тым, што яна зусім выпаўніма: калі-б Францыя ў паразуменьні з Англіяй не дала ваенных крэдытаў сваім „вассалам", дык тыя вельмі хутка дайшлі-б да „натуральнага" — парадку і граніцаў, можа-б нават і зусім без праліцьця крыві.

Ці—яшчэ карацей:

Францыя прапануе агульнай умовай (толькі бяз Расеі, Нямеччыны, Амэрыкі і — „недзяржаўных народаў) прызнаць ненармальнае нармальным і—бараніць гэткі ненармальны, створаны „ў запале і ненавісьці" вайны, парадак усемі аружнымі сіламі дзяржаваў усяго сьвету, павялічываючы збраеньні ў меры таго, як будзе расьці ў пакрыўджаных дзяржаў і народаў сьвядомасьць крыўды. Францыя прапануе лічыць „вінавайцам вайны" кожны народ, які захоча здабыць сабе волю, свае „месца пад сонцам"...

Англія прапануе папросту зразумець ненармальнасьць гэткага парадку, агульнай умовай забараніць дзяржавам перадусім „ненатуральныя збраеньні", маючыя мэтай падтрыманьне аружнай сілай ненатуральнага парадку, і гэтым стварыць першы варунак дзеля пераходу да натуральнага, трывалага парадку...

Вось—два шляхі, якія дагэтуль яшчэ змагаюцца на сьвеце. Кожнаму ясна, што на гэтай сэсіі Лігі Народаў, якая, як трафна сказаў англійскі прэм'ер, зьяўляецца толькі прадаўжэньнем Лёндонскай Канфэрэнцыі, пераможа, як і ў Лёндане, „французкі" шлях...

Але ці-ж хто можа сумлявацца, што наагул перамагае і ўрэшце пераможа—„англійскі"?!

Не дарма-ж гэтак заклікае да Лігі Англія.

изданію, причемъ я взялъ особенное вниманіе на изученіе Бѣлоруссіи, Литвы и Украины, для которыхъ потратилъ очень много труда и время. Желая какъ можн• шире распространить это научное изданіе, которое должно безусловно быть для каждаго славянина необходимою настольнаю книгою, — я обращаюсь къ Вамъ, какъ авторъ, со покорностью прошу помочь мнѣ матеріально на изданіе указаннаго моего научнаго труда, который по выходѣ въ свѣтъ въ благодарность будетъ Вамъ сейчасъ-же высланъ. Безусловно надеюсь, что Вы не откажете своей посильной помощью въ этомъ дорогомъ дѣлѣ и будете рекомандовать своимъ знакомымъ придти тоже на помощь мне. Простите за беспокойство. Съ почтеніемъ А. Бочкаревъ. 15.VIII.1924 г., гор. Вильно".

Наш падпішчых пытаецца, як яму аднясьціся да тэтае просьбы, і ці ня ведае Рэдакцыя аб гэтым чалавеку.

Вось-жа ў Вільні ёсьць нейкі п. Бочкарёв, і Рэдакцыі ён вядомы з розных бакоў, апрача толькі... „навуковага"! Мо' „навуковая" праца п. Бочкарёва істнуе... ў яго выабражэньні? Прынамся ў Вільні „навуковай" дзейнасьці гэты пан дагэтуль не выяўляў!...

Радзім нашаму падпішчыку быць... асьцярожным.

Студэнт—злачынца. „Грамацзкі Голас" апісывае, як нейкі студэнт віленскага унівэрсытэту—з „панучае нацыі", Мруклік, дабраўшы сабе колькі „добрых кумпанаў" спасярод польскіх студэнтаў вышэйшых школ, атрымліваў па падробленым кніжкам грошы з касаў ашчаднасьці.

Вельмі пікантна чытаць аб гэтым у газэце... пана Валэйшы, які ў сваім часе займаўся такім-жа „фахам", атрымліваючы грошы з казначэйства па падробленым асыгноўкам, за што і быў засуджаны ў 1912 г. віленскім аружным судом на 4 гады арыштанцкіх рот!

Справу п. Валэйшы і ягоную асобу дужа добра помняць вядомыя віленскія адвакаты: п. Врублеўскі, п. Абрамовіч і... той самы судовы ўрадовец, які выпаўняў прыгавор суда і выпраўляў п. Валэйшу ў вастрог!

„Даразны суд у Слоніме".

Пад гэтым загалоўкам „Robotnik" зьмяшчае слушны пратэст проці пастановы горадзенскае пракуратуры аддаць вядомую справу аб спробе пабегу палітычных арыштантаў з наглядчыкам Курылам з Слонімскага вастрогу на разгляд „даразнага суда",—без ніякіх на тое законных і лягічных падставаў.

Плян пабегу быў разстроены крыкам стражніка Грасевіча, якога вязьні хацелі зьвязаць, заткнуўшы яму вусны шматаю. Тады, як мы ўжо пісалі, усе вязьні вярнуліся назад у сваі камеры.. Здаецца,—абраз спробы пабегу—зусім ясны. Але тады ня было-б магчымасьці засудзіць 11 беларусоў і 7 жыдоў-камуністаў (?) на кару сьмерці. I вось пан „крэсавы" пракурор (Тэрліньскі) аддае справу даразнаму суду, вінавацячы ў спробе забойства стражніка—ўсіх 19 асобаў...

„Robotnik" праўду кажа, што гэткае абвіненьне „ідзе насупраць кардынальным вымогам лёгікі—юрыдычнае і жыцьцёвае". Але-ж яно зусім добра годзіцца з лёгікай „крэсовай"!..

Зусім відавочна, што, калі-б вязьні, паміж якімі ня было ані воднага ўгалоўнага, запраўды хацелі забіць стражніка, дык лёгка маглі-б зрабіць гэта адабранай ад яго стрэльбай. Але на стражніку толькі сьляды ад рук—сінякі і шрамы каля рота, які вязьні стараліся заткнуць...

„Robotnik" прыпамінае, што нават у царскія часы—нават у Варшаве, калі ў варшаўскім ваенным вастрозе выбухнуў бунт, у часе якога забіты быў сам начальнік вастрогу, капітан Тобольскій, і разброена была ўся старожа, дык расейскі суд прысудзіў, і то толькі галоўных вінавайцаў, на некалькі гадоў турмы.

А тут вось у „толерантнай", „дэмакратычнай" Рэспубліцы адданы пад пагрозу сьмерці 19 асоб—палітычных вязьняў—за спробу пабегу, няўдалую, зусім бязкроўную, пабегу з вастрогу, аб рэжыме ў якім крычыць ужо ўвесь цывілізаваны сьвет!..

Вось што значаць „Крэсы" для беларусаў і... для самай польскай душы!..

Легенды пра Муху.

Польскія газэты пашыраюць цэлыя казкі аб нападах партызанскіх атрадаў на „крэсах". Адзін з атаманаў, арганізуючых гэтыя напады — Муха (праўдзівае прозьвішча—Міхальскі).

Вось што піша аб ім адзін з карэспандэнтаў варшаўскай газэты „Мамэнт":

Кожны аб ім гавора — і багаты польскі пан, які палохаецца яго „візыту", і зьбяднеўшы беларускі селянін, які з захапленьнем складае пра Муху казкі.

Муха, кажуць, не рабуе, але бярэ „працэнты" з маемасьцяў.

Яго тэрор у краі такі моцны, што паралізуе бадай кожную спробу самаабароны. Абяцае якому пану, што зьявіцца да яго ў пэўны час, і выконвае сваё слова. Апавядаюць, што нейкі пан атрымаў ад Мухі ліст аб тым, каб ён у пэўны тэрмін нарыхтаваў вялікую суму грошай, па якія ён, Муха, сам прыдзе. Пан аб гэтым паведаміў уладу, і на той дзень у яго маёнтку было шмат паліцыянтаў. Цэлы дзень—гэта было зімой — ніхто не паказваўся. Позна ўвечары прыехаў ксёндз, які трохі хацеў пагрэцца. Пасьля, калі пан праводзіў „гасьця", дык перад вачыма пана бліснуў рэвальвэр. Ксёндз гэты быў Муха, які прасіў у пана тую суму грошай, аб якой ён напісаў раней. Муха атрымаў свае грошы, і паліцыянты асталіся з носам.

Муха любіць таксама праўду і справядлівасьць. Аднаго разу ён напаў на нейкую паню, у якой ён забраў пэўную суму грошай. Назаўтра пані аб гэтым паведаміла ў паліцыі, пры гэтым яна паказала большую суму грошай, чымся было ў сапраўднасьці. На другую ноч Муха зноў зьявіўся да гэтай пані і запатрабаваў у яе, каб яна яму дадала рэшту грошай.

Муха страшны для багатых паноў і купцоў. Беднае насяленьне ён не чапае. Яшчэ больш: ва ўсім краі ў розных вар'янтах апавядаюць аб яго „добрых учынках". Сустрэў на дарозе селяніна на кепскім кані—і даў яму грошы на добрага каня. У другім мейсцы даў беднай удаве грошы на карову і г. д.

Усе гэтыя казкі звычайна канчаюцца тым, нібы Муха дае наказ гэтым людзям, абдораным ім, каб яны „ўсяму народу" аб гэтым апавядалі.

Беднае сялянства стварыла пра Муху цэлы жмут розных лягендаў і баек.

Весткі з вёскі.

В. Залацеева, Слонімскага пав.

„Я апішу хаця коратка жыцьцё сялян нашае вёскі Залацеева.

Сяляне нашае вёскі з каждым днём ждуць, самы ня ведаюць чаго. Яны думаюць, што ёсьць недзе нейкі асвабадзіцель ад усіх нашых бед, але думкі праходзяць і ніякае палёгкі няма,—усё старое, каторае збрыдла мужыку, як горкая рэдзька.

З сялянамі ўлада абходзіцца сурова. З вясны нашы сяляне падаткаў плаціць адмовіліся, ня гледзячы на пагрозы гміны. Падатак ад скаціны і страхоўка яшчэ незаплачаны. Але прыйшло ўжо к канцу. Ясновяльможны пан Войт нашай гміны, Дамброўскі, які істнуе ў нашай гміне з часу істнаваньня Польшчы ў нас, прыехаў у нашу вёску 17 жніўня, якраз у нядзелю пад вечар, і заявіў людзям, каб плацілі страхоўку; а хто адмаўляецца, то каб заяўляў ему цяпер, бо будзе кепска (але ён гэта казаў толькі тым, што былі на вуліцы, хто сядзеў каля сваей хаты). Некаторыя пачалі заяўляць, што страхоўкі плаціць ня будзем, бо ня бачым карысьці з тых грошы, якіх ужо ня мала мужыкі заплацілі. Дык войт пазапісываў іх у сваю кніжку і кажа, што заўтра прыедзе ў вёску і забярэ каровы. Але і сяньня яго няма.

Але чаму гэта нашы сяляне ня хочуць плаціць страхоўкі? А ось чаму: як ведама каждаму, а также польскай уладзе, нашы сяляне яшчэ знаходзяцца ў бядзе, яшчэ ня станулі добра на ногі, ня ўстроілі сваіх гаспадарак, а тут ім не даюць дыхнуць рознымі падаткамі ды страхоўкай, якой трэба будзе заплаціць некаторым каля 100 зл.

А яшчэ ў нас ёсьць Дэрэчынскае лясьніцтва.

Пайшоў я з Пятром Грынцэвічам да лясьнічага—прасіць, каб ён даў нам разрашэньне на загатоўку дроў; але лясьнічага ня было дома.

Другі дзень пайшоў адзін Грынцэвіч, але лясьнічы заявіў, што дроў няма ў бліжэйшым лесе, а як хочаш, то ёсьць у Мядухове (за 20 вяр.).

Беднаму мужыку нігдзе доступу няма, а гэты самы лясьнічы ў гэтым самым нашым лесі „Сухая" разрашыў ставіць мэтры на дровы з нашай вёскі багатыру-амэрыкану. **Іван Грэцкі.**

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

Новыя сямёхгодкі.

Калегія Менскага Пав.-Гар. Аддзелу Нар. Асьветы зацьвярдзіла для **Менскага вокругу** 42 сямёхгодкі, з якіх 19 поўных і 23 няпоўныя.

Пэдагагічны тэхнікум.

У **Віцебску** адчыніўся пэдагагічны тэхнікум.

Музычны тэхнікум.

Адчыняецца ў **Менску** музычны тэхнікум.

Часовым дырэктарам яго назначан п. Бязсьмертны.

Краязнаўства.

ЦБ краязнаўства пры Інбелкульце атрымала паведамленьне **з Мазыра** аб пачатай там арганізацыі павятовага краязнаўчага таварыства.

Арганізацыя названага та-ва гуртуецца каля павятовага аддзелу народнае асьветы.

У Інбелкульце.

Выехала з Менску ў Магілёўшчыну арганізаваная Інбелкультам этнаграфічная экскурсія.

У склад экскурсіі ўваходзяць: этнограф Сяржпутоўскі і прафэсар Прохараў.

Наша пошта.

1) **Лаўрэну Парфяновічу**, 5 зл. атрымалі. 2) **Тодару Бунрабе**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. 3) **Яну Міхальскаму**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. 4) **Яну Коніку**, 2 зл. атрымалі. 5) **Сьцяпану Позьняку**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. 6) **А. Карушчыку**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. 7) **Уладіміру Мятле**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем. 8) **Язэпу Шышцы**, 2 зл. атрымалі. Газэту высылаем.